

Nr 189.

Av friherre **Lagerfelt m. fl.**, om avskrivning av statslån till *Lyngsjöns vattenavledningsföretag*.

Bland de många vattenavledningsföretag, vilka dragit så stor kostnad, att delägarna ej äro i stånd att, utan det statsmakterna träda hjälpende emellan, reda ut de ekonomiska svårigheter, i vilka de genom företaget råkat, finna vi »Lyngsjöns vattenavledningsföretag» i Häradshammar, Östra Ny och Rönö socknar av Östergötlands län.

Såsom framgår av utredning i ärendet verkställd av statens lantbruksingenjör Ivar Helin den 18 oktober 1934, vilken utredning härmed i avskrift bilägges, äro de svårigheter, i vilka intressenterna i företaget råkat, synnerligen stora. Även om vi ha alla skäl att hoppas, att detta ärende genom nådig proposition blir årets riksdag förelagt, tillåta vi oss likväl härmed vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte besluta avskriva tvenne statslån beviljade företaget åren 1920 och 1929 å respektive 132,730 kronor och 201,120 kronor eller tillhopa 333,850 kronor.

Stockholm den 22 januari 1935.

Israel Lagerfelt.

Oscar Gottfrid Karlsson.

D. Pettersson.

G. A. Björkman.

Viktor Larsson.

K. G. Westman.

Avskrift av avskrift.

Enligt anmodan av styrelsen för *Lyngsjöns vattenledningsföretag av år 1928* i Häradshammar, Östra Ny och Rönö socknar av Östergötlands län har jag verkställt nedanstående

2 Utredning angående företaget.

Den 7 mars 1916 avslutades av dåvarande lantbruksingenjören C. A. Sylvan syneförrättning enligt 1879 års dikningslag för företagets utförande. I Sylvans den 16 mars 1917 i och för sökande av statsunderstöd upprättade betänkande angående företaget hava kostnaderna för företaget beräknats till 170,000 kronor och den genom företagets utförande uppkommande båtnaden till 189,841 kronor 90 öre.

Arbetena vid företaget igångsattes omedelbart efter det förrättningen vunnit laga kraft. Snart visade sig dock att kostnaderna för företaget, med hänsyn till ökade dagsverks- och materialpriser, voro för lågt beräknade, varför Sylvan den 25 maj 1918 upprättade nytt betänkande i ärendet.

Kostnaderna för företaget höjdes nu med 54 % till..... kronor 262,000: —
och båtnaden med 40 % till ..... » 265,778: 66

På grund av dessa beräkningar beviljades till företaget
den 4 oktober 1918 statsbidrag med..... » 87,300: —
och statslån med ..... » 132,730: —

På grund av den fortgående stegringen av arbets- och materialpriser och
med hänsyn till att schaktningspriserna för de större avloppen tidigare varit
för lågt beräknade, har Sylvan i den 10 februari 1920 upprättat nytt be-
tänkande ytterligare höjt kostnadsförslaget, så att detsamma nu uppgick till
235 % av det ursprungliga förslaget eller ..... kronor 399,200: —
varvid samtidigt den ursprungligen beräknade båtnaden

höjdes med 100 % till ..... » 379,683: 80
varefter den 14 maj 1920 till företaget anvisades ett ytter-
ligare statslån av ..... » 132,730: —
varigenom företags skuld till statsverket stigit till..... » 265,460: —

Något ytterligare statsbidrag utan återbetalningsskyldighet erhöles där-
emot ej.

Arbetet med företags utförande bedrevs nu med mudderverk i de större
avloppen och för hand i de mindre, så att vid år 1923 företagen kontroll av
företaget endast 3 % av arbetena återstodo vid ett mindre bidike. Under
muddringsarbetet hade vattnet i huvudavloppet hållits uppdämt för att
kunna hålla mudderverket flytande. Då, sedan muddringen slutförts, vattnet
avtappades, inträffade den händelse som i grund förstörde företags eko-
nomi, i det att det färdiggrävda huvudavloppet rasade igen, så att avloppets
botten på flera ställen intog ungefär samma läge som före muddringen.

Som exempel på rasens omfattning kan nämnas, att för ett par fastig-
heter hela deras i företaget ingående mark helt rasade ned i avloppet, var-
för dessa fastigheter nu få erlägga betalning till företaget för uppskattad
båtnad på mark, som ej längre existerar.

Sedan avloppet igenrasat, hava arbetena vid företaget legat nere, tydligen
därför att man ej vetat huru företaget lämpligen skulle kunna slutföras, till
år 1928, då dåvarande lantbruksstipendiaten David Larsson vid den 14 de-
cember samma år avslutad ny syneförrättning enligt vattenlagen omarbetat
planen för företags utförande. De inträffade rasen hade nämligen tydlig-
gjort, att avloppet ej kunde uppgrävas till det tidigare föreslagna djupet.
Larssons förslag innebar, att avloppet skulle utföras grundare samt med
större bottenbredd och sidolutning än i det ursprungliga förslaget. Där-
jämte hava omfattande pålningsarbeten för förstärkning av slänterna utförts.

Under oerhörda svårigheter i form av ytterligare ras har arbetet seder-
mera under Larssons ledning slutförts.

Kostnaderna för företaget hava av Larsson i den 16 februari 1929 upp-
rättat betänkande beräknats till 716,521 kronor 18 öre, d. v. s. 421 % av de
ursprungligen beräknade ..... kronor 177,000: —

men har den verkliga kostnaden vid arbetets utförande
enligt intressenternas räkenskaper uppgått till ytter-
ligare ..... » 120,000: —
eller ..... » 836,208: 16

På grund av Larssons utredning har den 5 juli 1929 till företaget bevil-
jats ytterligare statsbidrag med ..... kronor 147,580: —
och statslån med ..... » 201,120: —
varför till företaget sammanlagt erhöles ett statsbidrag av ..... » 234,880: —
och statslån av ..... » 466,580: —

Summa statsunderstöd kronor 701,460: —

Då kostnaderna för företaget enligt ovanstående uppgå till	kronor 836,208: 16
har utdebitering på företagets intressenter måst göras med	» 135,000: —
Den i företaget ingående vattenskadade marken utgöres av åker.....	521.43 har
äng	236.675 »
Landvinning i sjön	134.075 »
<hr/> Summa 892.18 har.	

Ängsmarken torde böra äsättas ett värde av halva åkervärdet och landvinningen en tredjedel av samma värde. Om den icke odlade markens värde reduceras till åkervärde, erhålles för hela företaget en areal åker av 521.43 + 118.34 + 44.69 = 684.46 har.

Kostnaderna för företaget uppgå sålunda till 836,208: 16/684.46 = omkring 1,220 kr./har åker. Endast utdebiteringen på grund av skillnaden mellan verklig kostnad och beviljade statsunderstöd uppgår till omkring 200 kr./har.

På den i företaget ingående marken vilar nu, utom inteckningar m. m., en skuldsumma till staten av 466,580/684.46 = omkring 680 kr./har åker, vilket tillsammans med den verkställda kontanta utdebiteringen torde motsvara markens hela värde efter torrläggningens utförande.

För att få marken torrlagd ha markägarna sålunda fått avstå hela markvärdet. Då marken även före torrläggningen haft ett visst värde, vid 1928 års förrättning uppskattat till 38 % av blivande markvärdet, har resultatet av företaget blivit, att även detta ursprungliga markvärde gått förlorat för intressenterna.

De årliga utgifter, som företagets intressenter för närvarande få vidkännas för sin i företaget ingående mark, äro bland annat följande: Årlig inbetalning på 1918, 1920 och 1929 års statslån

30,583: 86/684.46 = ...	44: 68 kr./har åker.
4 % ränta på utdebiterade medel (200 kr./har)	8: — » »
Samtliga avlopp ha av undertecknad under innevarande år undersökts för utrönande av erforderlig rensning. Efter noggranna beräkningar har årliga kostnaden för avloppens rensning och underhåll av pålning m. m. beräknats till 3,538 kronor 75 öre eller	5: 17 » »

Summa årliga utgifter för torrläggningsföretaget 57: 85 kr./har åker.

Härtill komma emellertid ytterligare utgifter.

Flertalet i företaget ingående fastigheter äro i hög grad belastade med inteckningar. För de fastigheter, för vilka inteckningsbeloppen och fastigheternas hela åkerareal äro kända, utgör den på själva jordbruken (ej skogsmarken) vilande delen av inteckningsbeloppen en summa av 601,708 kronor på en åkerareal av 1,001 har. Om inteckningsräntan beräknas till 4 %, uppgår årliga räntan till 24,068 kronor 32 öre eller .....

I skatter utgå omkring	24: 07 kr./har åker
Omkring 80 % av de i företaget ingående fastigheterna äro elektrifierade under kristiden, varför anläggningen blivit och är synnerligen dyrbar. Sålunda utgår en årlig grundavgift av 7 kr./har åker, vartill kommer 10 öre/kWh, vilket i medeltal även uppgår till omkring 7 kr./har åker. Kostnaden för elektrisk kraft uppgår sålunda till omkring.....	6: — » »
<hr/> 14: — » »	

Summa 44: 07 kr./har åker

De årliga omkostnader, som åvila den i företaget ingående åkerjorden, uppgå sålunda till egentliga torrläggingskostnader	57: 85 kr./har åker
övriga kostnader	44: 07 » »

Summa 101: 92 kr./har åker

Då arrendeinkomsten för åkerjord i trakten i medeltal torde vara 40 kr./har, och utgifterna uppgå till mer än dubbla denna summa, framgår härav det svåra läge, i vilket företagens intressenter nu befinna sig.

Om företagens intressenter varit ekonomiskt välsituerade, hade de genom torrläggingsföretaget uppkomna förlusterna måhända kunnat bäras genom tillskott från annat håll än de i företaget ingående fastigheterna. I flertalet fall äro emellertid intressenterna småbrukare utan andra tillgångar än sina högt intecknade i företaget ingående 101 st. fastigheter, som på grund av den höga årliga avgälden till staten och inteckningshavare för tillfället kunna anses så gott som värdelösa.

Exempelvis kan nämnas följande:

1. En Axel Beckman i Norrmem tillhörig fastighet, taxerad för 19,500 kronor och intecknad för 12,000 kronor, har år 1932 sålts exekutivt för 10,000 kronor.

2. Mattias V. Gustavssons fastigheter i Sântorp m. m., taxerade för 50,800 kronor och intecknade för 45,300 kronor, hava år 1933 exekutivt inköpts av Östergötlands Hypoteksförening, som i sin tur sålt fastigheten för omkring 5,000 kronor.

3. Sven Olovssons fastighet Lövhejan och Månsängen, taxerade till 9,900 kronor och intecknade för 9,000 kronor, hava år 1933 exekutivt inköpts av statskontoret för auktionskostnaden, omkring 700 kronor.

4. Emma och Gunnar Månsson m. fl., ägare till Råvegrav, taxerat för 1,200 kronor, häfta i skuld till företaget för 1,228 kronor. Som betalning för skulden hava de erbjudit sig att överlämna fastigheten till företaget, en affär, som företaget klokt nog vägrat att inlåta sig på.

5. Agaren till Tjugentorp, Aronsson, har av förre ägaren ett lån mot inteckning i gården på 10,000 kronor, vilken inteckning ligger mellan 13,500 och 23,500 kronor (taxeringsvärde 26,100 kronor). Förre ägaren har nu efterskänkt 5,000 kronor av inteckningen såsom saknande värde.

6. Följande brev torde ej behöva några kommentarier:

»Vikbolands sparbank, Norrköping, den 2 juni 1934.

Herr E. T. Israelssons sterbhus, Lönsås.

Som säkerheten till Edert lån hos oss å 43,000 kronor av styrelsen anses mindre betryggande, få vi hemställa att Ni snarast måtte inlägga annan säkerhet, som av banken kan godtagas.

Den hypotiserade inteckningen i Lönsås å 25,000 kronor är nämligen praktiskt taget värdelös. Enbart förefintliga annuiteter och avdikningslån representera ett kapital vida överstigande egendomens nuvarande taxeringsvärde 71,600 kronor. Dessutom ligger en hypoteksinteckning å 16,000 kronor före vår inteckning.

I förhoppning att saken skall kunna ordnas teckna

Högaktningsfullt

För Vikbolands sparbank

Ernst Andersson.»

7. Ägarens av Stensätter fruktlösa försök att mot botteninteckning i fastigheten erhålla lån i tre olika banker framgå av nedanstående tre brev, som tala för sig själva:

»Vikbolands Sparbank, Norrköping.

Herr Gottfrid Svensson, Stensätter, Rönö.

Beträffande Eder ansökan om lån å 10,000 kronor mot inteckning lig-gande mellan 5,000—15,000 i Eder fastighet $\frac{1}{2}$ mantal Stensätter nr 1 få vi, sedan saken av styrelsen prövats, meddela, att styrelsen ej ansett sig kunna bevilja lånet ifråga.

Inteckningens läge är ju i och för sig gott, inom halva taxeringsvärdet, då fastigheten för närvarande är taxerad till 35,800 kronor. Orsaken till att sparbanken avslagit lånet är de stora annuiteter, som besvära fastigheten på grund av avdikningslån.

Högaktningsfullt

För Vikbolands Sparbank

Ernst Andersson.»

»Östgöta Hypoteksförening, Ombudsmannen.

Linköping den 26 juli 1933.

Herr Gottfrid Svensson, Stensätter, Rönö.

I anslutning till personliga samtala härstädes i och för önskat lån, 10,000 kronor, mot botteninteckning i $\frac{1}{2}$ mantal Stensätter nr 1 i Rönö socken få vi härmed meddela, att, ehuru väl fastigheten enligt uppgift är taxerad till 35,800 kronor, vi likväl med hänsyn till de avsevärda dikningslån, som för Lyngsjöns sänkning åvila egendomen, icke önska för närvarande utlämna lån därå.

Högaktningsfullt

Östgöta Hypoteksförening, Ombudsmansexpeditionen

O. Amneus.»

»Sparbanken i Söderköping.

Söderköping den 2 september 1933.

Herr Gottfrid Svensson, Stensätter, Rönö.

Vi få härmed meddela, att styrelsen vid sitt senaste sammanträde ansåg sig icke kunna bevilja det av Eder sökta lånet på 10,000 kronor på grund av, dels att egendomen häftar för ett stort sjösänkingslån och dels ligger utom vårt verksamhetsområde.

Förbindelsen återgår härjämte.

Högaktningsfullt

Sparbanken i Söderköping.

Emil Törnell. R. Fagerholm.»

Ovanstående utgör endast några exempel på de ohållbara ekonomiska för-hållanden, som råda vid företaget.

Visserligen har Kungl. Maj:t den 7 september 1933, efter ansökan från företagets styrelse om avskrivning av de den 14 maj 1920 och 5 juli 1929 beviljade statslånen på respektive 132,730 och 201,120 kronor, medgivit upp-

skog under fem år för vissa i särskilt trångmål varande fastigheter med erläggande av annuiteterna från och med år 1933 på 1920 års lån. Enligt i dagspressen synlig uppgitt hava i år ytterligare en del fastigheter erhållit uppskov med lånets återbetalning. Dessa uppskov torde dock tyvärr endast vara att betrakta som ett uppskjutande av den katastrof, som hotar intressenterna i företaget, när deras iklädda återbetalningsskyldigheter skola fullgöras.

Det enda tillrådliga förfaringssättet för att i någon mån åstadkomma sanering av företagets ekonomi torde vara att på ett effektivt och bestående sätt minska företagets skuldbörda genom bifall till styrelsens för företaget anhållan om avskrivning av 1920 och 1929 års statslån, varigenom endast det år 1918 beviljade lånet på 132,730 kronor skulle kvarstå.

Annuiteterna på detta sistnämnda lån uppgå till
 8,338: 10/684.16 = ... 12: 18 kr./har åker
 Om endast detta sistnämnda lån kvarstår, skulle de
 sammanlagda annuiteterna för de tre statslånen minskas
 med 32 kronor 50 öre från 44 kronor 68 öre till ..... 12: 18 » »
 Årliga utgifterna för själva dikningen skulle minskas
 till ..... 25: 35 » »
 och sammanlagda utgifterna per har åker minskas till ... 69: 42 kr.
 en i och för sig oerhörd summa, då arrendeinkomsten
 per har åker i medeltal kan uppskattas till ..... 40: — » »

Vid bedömande av frågan om ett statsingripande till förmån för företaget kan anses skäligen bör hänsyn tagas till, att företagets svåra läge ej på något sätt är att tillskriva försumlighet från styrelsens eller intressenternas sida utan endast förekomsten av vid arbetsplanens första upprättande ej beaktade arbetssvårigheter, som helt kastat över ända de kostnadsberäkningar, som uppgjorts, och på vilka intressenterna vid arbetenas igångsättande grundat sina beräkningar angående företagets räntabilitet.

Då företagets intressenter sålunda utan eget förvållande råkat i sina nuvarande svårigheter, som endast genom statsingripande kunna avhjälpas, får jag tillstyrka bifall till styrelsens för företaget anhållan om avskrivning av 1920 och 1929 års till företaget beviljade statslån på respektive 132,730 och 201,120 kronor.

Linköping den 18 oktober 1934.

Ivar Helin.

Statens lantbruksingenjör.